

۱) اختلاف در لغت به معنی منافات؟
۲) کلمات مترادف در اختلافات « در قرآن کدامند؟

۳) چه دره‌های نزاع بین انسانها کدامند؟

بانشور: سبزر

درس هفتم

زمینه‌های تفرقه و جدایی مسلمانان

۱) کلمه اختلاف در لغت به معنای «پشت به هم کردن» و «هر کدام راهی را رفتن» است^۱ این معنی
۲) در قرآن علاوه بر واژه اختلاف، با واژگانی مثل تنازع (کشمکش) یا جدال (حریف مقابل را به میدان کشیدن)، تزغ (فساد برانگیختن و دوبه هم زنی) و... نیز آمده است) مهم این است که درگیری، نزاع و مقابله انسان‌ها با هم ناپسند است و (بیامده‌های ناگواری دارد؛ آرامش و آسایش انسان را از او سلب می‌کند و در موارد بسیاری به قتل و کشتار منجر می‌شود. چون تأمین آسایش و آرامش و حفظ جان افراد و جوامع از اهداف اساسی اسلام است، در آیات قرآنی از انواع اختلاف نهی شده است.)

ریشه و منشأ اختلافات، گوناگون است و به همین سبب، اختلاف انواع متفاوتی دارد. در اینجا به چند نوع مشهورتر آن اشاره می‌کنیم و سپس آنها را به اختصار توضیح می‌دهیم.

۱- معنای دوم اختلاف، پشت سر هم آمدن است. در آیه ۱۹۰ سوره آل عمران پشت سر هم آمدن شب و روز «اختلاف اللیل والنهار» نامیده شده است. معنای سوم اختلاف، کشمکش و نزاع است، در سوره شوری واژه اختلاف در قالب فعل ماضی به همین معنا آمده است: «زنا اختلّفتم فیہ بین نسیء فحکمکم الی اللّٰه» (شوری، ۱۰). «نما در هر موردی که با هم نزاع کنید، باید داوری و حکمش را به خدا ارجاع دهید.»

- (۱) منشأ اختلاف ذراع حیت؟ نام ببرید
 (الف) اختلاف سلطان (ب) اختلاف فرعون (ج) اختلاف نرودن، زین و کومیس
 (د) اختلاف دین (ز) اختلاف مذهب (ح) اختلاف طبعانی (ز) اختلاف حضری

۱- اختلاف شیطانی (۱) شیطان چگونه انسان را تحریک می کند؟

(۲) از چندین آیه قرآن فهمیده می شود که شیطان با جانبداری از فقر، فحشاء، شراب، قمار، تقویت حس حسادت، ایجاد کینه یا ترغیب انسان ها به حرف زشت زدن و تراغ و کشمکش آنها را تحریک می کند.
 قرآن در آیه ۵۲ سوره اسراء می فرماید:

«وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ غُلُوًّا نَفِيسًا»
 به بندگانه بگو به بهترین وجه با هم سخن بگویند قطعاً شیطان در بیستان فساد و ناهمی و اختلاف

ایجاد می کند. نسکی نیست که شیطان دشمن آنکار انسان است (در آیه ۳۰ سوره اسراء) که شیطان حیت؟
 (قرآن در این آیه، کار شیطان را ترغیب می نامد و ترغیب همان گونه که در تفاسیر و کتاب های لغت آمده) به معنی دو به هم زنی و ایجاد فساد است (راه حل برخورد با اختلاف شیطانی: بی توجهی به وسوسه های شیطان و مقابله با او با توسل به اندیشه، همت و تکلف عملی است) (تکلف عملی این است که انسان خود را به مخالفت عملی با وسوسه شیطانی وادارد و برخلاف میل شیطان عمل کند، و با بندگان خدا به بهترین وجه سخن بگوید) (راه حل برخورد با اختلاف شیطانی حیت؟

(۳) بیان آیه
 ۵۳ / اسراء
 منشأ اختلاف
 در این آیه
 ایجاد شرار و
 بیابانی در بین
 انسان ها

تذکره در آیه

- ۱- با تفسیر در آیه مبارکه ۵۲ سوره اسراء بگویند دشمن مشترک و آنکار انسان ها کیست؟ (با هم گروهی های خود در مورد راه های دشمنی او با انسان ها تحقیق کنید.) شیطان
- ۲- قرآن راه نجات از ترغیب و فساد و اختلاف را چه می داند؟ (توسل به اندیشه، همت و تکلف عملی)

۲- اختلاف فرعون (۷) اختلاف فرعونی سبب حیت؟

(۷) اختلاف فرعونی حاصل تسلط فرعونیان بر سرنوست و جان و مال مردم است (سیاست و روش فرعونیان این است که انسان ها را به دو دسته شهروند درجه یک و شهروند درجه دو تقسیم کنند و درجه اولی ها را به جان درجه دومی ها بیندازند تا خود بتوانند بر هر دو حکومت کنند) (قرآن این ۹ سیاست را استخفاف یعنی تحقیر و سبک کردن انسان ها می نامد) این مطلب در آیه ۴ سوره قصص ۹ سیاست فرعونیان تصریح شده است.

«وَجَعَلْ أَهْلَهَا نِيْفًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يُلْبِغُ أَهْلَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ»
 و مردم آن را طبقه ضعیف ساخت. طبقه ای از آنان را زیبون و ضعیف می دانست؛ پس انسان را سر می برید و زنان آن را برای بهره گیری از زنده بر جای می گذاشت. «قصص» ۴

در آیه ۴ سوره قصص کدام اختلاف بیان شده است؟

اختلاف فرعونی: تقسیم انسان ها به دو دسته شهروند درجه یک و شهروند درجه دو
 تحقیر و استخفاف

با تفسیر آیه

۱) و ص تمیم اختلاف فرعون چیست؟

۱) فرعون قبطی‌های مصر را بر سبطی‌ها حاکم نمود و آنها بی‌رحمانه سبطی‌های ستم‌دیده را آزار می‌دادند و استثمار می‌کردند. فرعون پسران بنی اسرائیل را می‌کشت و دختران را برای کار اجباری و بردگی زنده می‌گذاشت. راه برخورد با اختلاف فرعونی، آگاهی دادن به توده‌های مردم و مقاومت کردن در مقابل سیاست‌های اختلاف‌برانگیز فرعونیان است.

۳- اختلاف نژادی، زبانی و قومیتی قرآن کریم از نشانه‌های زبان انسان با صفت یاد می‌دهد

۱) قرآن کریم تفاوت رنگ و زبان انسان‌ها را آیه و نشانه عظمت خالق و مایه تفکر دانایان می‌داند. به راستی، آیا انسان‌های سفید، سرخ، سیاه و زرد پوست و اقوام و قبایل گوناگون، تابلوهای رنگین خداوند در نمایشگاه بزرگ هستی نیستند؟ آری، وجود این همه زبان و لهجه در میان مردم روی زمین

۲) آثار صنع الهی است نه بستری برای تفرقه و نزاع (بشر با نگرش نادرست به این امر مهم، جنگ‌ها برافروخته است، دل‌های زیادی را شکسته و روح‌های بسیاری را آزرده و خون‌های فراوانی ریخته است. برای رفع این اختلاف‌های واهی، باید این تنوع در خلقت را نشانه‌ای از قدرت الهی دانست.

۳) هیچ انسانی در تعیین رنگ پوست، نژاد و قومیت خود دخیل نیست؛ مگر نه این است که مطابق آیه قرآن در سوره حجرات، این خلقت با کلمات «خلقنا: آفریدیم» و «جعلنا: قرار دادیم»، کار خداوند

دانسته شده است؟ (۳) برخورد انسان با اختلاف نژاد و قومیت، قرآن کریم، صفت یاد می‌دهد
بنابراین (باید با تفاوت‌های زبانی، قومی، نژادی و قبیله‌ای آگاهانه برخورد کرد و با همگان با لطف و محبت ایمانی رفتار نمود؛ همان‌گونه که رسول رحمت و رأفت با بلال حبشی، صهیب رومی، سلمان فارسی، کابان کردی و... برخورد می‌کرد).

۴) قرآن منشأ ادیان آسمانی را چه می‌داند؟ و پیروان ادیان آسمانی را چه می‌نامد؟

۴- اختلاف دینی
قرآن شریعت آسمانی را منشأ تمام ادیان آسمانی می‌داند. همچنین همه پیروان این ادیان

۱- سوره حجرات آیه ۱۳: «با ائمتنا الناس انما خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبایل لیتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقاهم ان الله علیهم خبیر»؛ ای مردم، ما شما را از مرد و زنی آفریدیم و به صورت نبردها و قبیله‌های متفاوت در آوردیم تا یکدیگر را بشناسید. قطعاً گرامی‌ترین شما در محضر خداوند با تقواترین شماست.

۲- سوره نوری، آیه ۱۳: خداوند آیینی را برای شما مؤمنان بیان و روشن نموده که آن را به نوح توصیه کرده است؛ همان دینی که آن را به نو، ابراهیم، موسی، و عیسی سفارش کرده‌ام..... توجه کنید که تشریح یعنی قانون‌گذاری و ترسیم برنامه زندگی.

۱) چرا خداوند پیروان ادیان کسان را تسلیم می‌خواند؟
 ۲) دلایل انکسار دین صلح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز است یا تسلیم؟

را مُسلم می‌نامد^۱ این شیوه نام‌گذاری به معنای آن است که تمام پیروان ادیان ابراهیمی باید تسلیم خداوند شوند و موحد گردند) از طرف دیگر (قرآن برنامه توحید را برنامه مشترک پیروان رسول الله و نیز برنامه اهل کتاب^۲ می‌نامد^۳ و اهل کتاب را بسیار واقع‌بینانه تقسیم می‌کند و تعهد گروهی از آنان را به عبادت خدا، تلاوت آیات خدا و سجده کردن در نیمه‌های شب می‌ستاید^۴. با توجه به تمام اینها درمی‌یابیم که دیدگاه قرآن، دیدگاهی عادلانه و منصفانه است (طبیعتاً برخورد با اهل کتاب در سنت هم، همین گونه است. پیامبر همه انبیای الهی را برادران خود می‌دانست؛ همواره با احترام از آنها یاد می‌کرد و یکی از اولین اقداماتش در مدینه، اعلان صلح با اهل کتاب ساکن آنجا بود) اگرچه اهل کتاب بارها علیه پیامبر و صحابه توطئه کردند، بر آنها دروغ بستند و نسبت به آنها بی‌ادبی کردند و حتی با مسلمانان جنگیدند و پرچم جنگ را برافراشتند؛^۵ طوری که پیامبر و صحابه در نهایت مجبور شدند با آنها مقابله کنند. با وجود این، مسلمانان از جاده حق و صواب خارج نشدند (قرآن حتی با مشرکان هم منصفانه برخورد کرد و فراتر از این، به پیروانش امر کرد که به مشرکان ناسزا نگویند^۶. بنابر تمام این دلایل، اسلام دین صلح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز است و پیروی از دین اسلام به معنای برافراشتن پرچم جنگ علیه پیروان ادیان دیگر نیست. قرآن می‌فرماید:

«خداوند شما را از رفتار نیکو با کسانی که (به خاطر دین) با شما نجنگیدند و شما را از شهر و دیارتان بیرون نکردند، منع نمی‌کند. با آنها به نیکی و عادلانه رفتار کنید؛ چون خداوند عادلان و نیکومنشان را دوست دارد، بلکه خداوند شما را از این منع می‌کند که با کسانی دوستی کنید که (به خاطر تعصبات دینی خود و ضدیت با دینتان) با شما جنگیدند و شما را از شهر و دیارتان بیرون راندند و برای بیرون کردن شما، دیگران (یعنی مشرکان) را یاری کردند.»^۷

بنابراین، تفاوت دین نمی‌تواند دست مایه‌ای برای جنگ و جدل و خون‌ریزی و بغض و کینه باشد و

- ۱- به آیات ۱۳۶، ۱۳۳، ۱۳۲ سوره بقره و آیات ۵۲، ۶۷، ۸۴ سوره آل عمران، سوره مائده آیه ۱۱۱، انعام آیه ۱۶۳، یونس آیه ۸۴ و ۹۰، سوره عنکبوت آیه ۴۶ مراجعه کنید.
- ۲- به یهود و نصاری در اصطلاح قرآن «اهل کتاب» می‌گویند؛ یعنی کسانی که بیروتورات و انجیل اند.
- ۳- سوره آل عمران، آیه ۶۴
- ۴- سوره آل عمران، آیه ۱۱۳
- ۵- جنگ احزاب یکی از بارزترین این موارد است.
- ۶- سوره انعام، آیه ۱۴۱
- ۷- سوره منجه، آیه ۹۰

با شکر: سبزه

آیه ۸ و ۹
 معنی
 راجع به صلح؟
 دین اسلام رین
 هم‌زیستی و صلح
 است.
 رفتار عادلانه
 حتی با مشرکان
 مورد تأکید است

جایگاه

همان طور که گفتیم، تاریخ اسلام ثابت کرده است که (مسلمانان با تمسک به قرآن و سنت، بهترین رفتار را با اهل کتاب و پیروان سایر ادیان داشته اند). (امروزه هم مسلمانان باید از تحریک نااهلان متأثر نشوند و رأفت و رحمت اسلامی را فراموش نکنند.)^۲ ۲- و اینجاست که در کتاب الف و رأفت ما به عنوان پیروان کتاب (قرآن) و سنت باید با اهل کتاب با مهربانی و عدالت رفتار کنیم، پیروان سایر ادیان را به عنوان انسان بپذیریم^۳ و بدانیم که جلوه های اجتماعی و اخلاقی اسلام، مکمل جلوه های فردی و عبادی آن در شخصیت فرد مسلمان است و هر نوع کوتاهی عمدی در این زمینه خیانت به دین خدا محسوب می شود.)

و رأفت اسلام؟

۵- اختلاف مذهبی (۳) اختلاف نظر فقهی من است به صحیح دلیل است

ابتدا باید بدانیم که تفاوت در رأی و نظر امری کاملاً طبیعی است (اختلاف نظر فقها و مجتهدان امت به دلیل انسان بودن آنها و تفاوت در تحلیل ها و پذیرش ادله شرعی، امری بسیار طبیعی است) مسئله این است که بدانیم فقه های مذاهب در چند امر مشترک با یکدیگر هم مسیرند: ۱- همگی مؤمن و عالم بوده اند؛

موارد مشترک فقهی مذاهب را بررسی

۲- تفاوتشان در رأی و اجتهاد بر اساس علم و پیروی کردن از سبک های اجتهادی بوده است. از طرف دیگر، خود کتاب و سنت هم تفاوت در اجتهاد را تأیید کرده اند (جایگاه)

نظریه سیر و مورد مجتهدین چیست؟

پیامبر در تأیید تلاش و زحمت علمی و دینی مجتهدان، حاکم و مجتهدی را که حکم و فتوایش مطلوب و صحیح بوده است، دارای دو اجر، و مجتهدی را که با وجود تلاش، در پیدا کردن حکم درست خطا می کند، دارای یک اجر می داند.^۴

- ۱- رفتار شخص رسول الله ﷺ، خلفای راشدین، اموی ها به خصوص عمر بن عبد العزیز، عباسیان و عثمانی ها (به ویژه سلطان عبدالحمید نانی) بهترین نمونه و الگو برای مسلمانان معاصر است.
- ۲- سال هاست که سیاستمداران بیمار دل می خواهند پیروان ادیان ابراهیمی را به جنگ و خونریزی وادارند و در این میان، کارنامه درخشان مسلمانان را مخدوش کنند. حاصل تحریک پذیری مسلمانان در مقابل این شیطنت ها، کشته شدن جوانان مسلمان از طرفی و خشن جلوه کردن دین اسلام از سوی دیگر است که طبعاً هر دو به ضرر مسلمانان است.
- ۳- توصیه امیرالمؤمنین، در نامه مشهورش به والی مصر.
- ۴- در سوره انبیاء آیات ۷۸ و ۷۹ ماجرای نقل شده است که می تواند مبین طبیعی بودن تفاوت در رأی و نظر باشد. ماجرا از این قرار است که گوسفندان فردی شبانه وارد تاکستان شخصی دیگر می شوند و آن را خراب می کنند. صاحب تاکستان به داود نبی شکایت می کند، و داود ﷺ حکم می کند که تمام حیوانات به صاحب تاکستان تحویل داده شوند تا خسارت او جبران گردد. بعد از این قضاوت، هر دو فرد از خانه داود خارج می شوند. پسر داود، یعنی سلیمان نبی ﷺ، وقتی حکم پدرش را می بیند، به او می گوید که قضاوتش را تعدیل کند. پدر می گوید چگونه؟ سلیمان ﷺ می گوید گوسفندان را به صاحب باغ بده تا از سب و بشم آن استفاده کند و باغ را به صاحب گوسفندان بسیار تا خسارت های

« إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ »
 علل تفاوت احکام فقهی فقهای مذاهب مختلف :

زاویه نگرش انسان ها به یک موضوع می تواند موجب تفاوت نظر آنها با یکدیگر شود. این موضوع در علم فقه هم دیده می شود؛ بنابراین، به راحتی می توان به علل ایجادکننده آراء متفاوت فقها و مجتهدان (در مسئله واحد) اشاره کرد. ما در اینجا سه علت را بیان می کنیم.

- عس ایچار کسده آراء، متفاوت نعو
 کداند؟
- ۱- تفاوت در پذیرش ادله^۲ (دلیل های شرعی)؛
  - ۲- تفاوت در تحلیل و تفسیر ادله^۲؛
  - ۳- تفاوت در تحلیل لغات نصوص قرآن و سنت^۴.

پدید آمده را اصلاح کند و ناکستان را به حالت قبل برگرداند. وقتی باغ به حالت اولش برگشت، آن را به صاحب باغ پس بده و از طرف مقابل هم بخواه که گوسفندان را به صاحبش برگرداند. قرآن ضمن تأیید هر دو قضاوت (داود و سلیمان علیهما السلام) در جمله ای زیبا می فرماید: «به هر دو مهارت قضاوت و علم دادیم» و رأی سلیمان را بهتر می داند (و فهم بهتر را به سلیمان دادیم). در توضیح قضاوت داود علیه السلام گفته شده که او میزان خسارت وارده بر زمین را معادل قیمت گوسفندان بر آورد کرده و بنابراین، قضاوتش درست است. از طرف دیگر، صاحب گوسفندان تقصیر و کوتاهی عمدی کرده، چون در شب از گوسفندانش محافظت نکرده و این تقصیر موجب خسارت دیدن زمین کشاورزی شده، اما سلیمان نبی صلی الله علیه و آله میزان خسارت را معادل منافع یک سال گوسفندان دانسته است. بنابراین، قضاوت براساس حق و عدل بوده و از جهت دیگر در دیدگاه او مسئله جبران و اصلاح هم در نظر گرفته شده است؛ چرا که ریشه بونه تاک از بین نرفته و قابل اصلاح بوده است. نکته جالب بحث این است که : داود و سلیمان علیهما السلام که هر دو پیامبر بوده اند، پدر و پسرند؛ بنابراین، ممکن است دو مجتهد که پدر و پسر و هر دو پیامبرند، با هم اختلاف داشته باشند. پس، اختلاف ائمه مذاهب و شاگردانشان در مسائل فقهی بسیار طبیعی است؛ چون هیچ کدام از آنها نسبت پدر و پسر با هم ندارند و هیچ کدام پیامبر هم نیستند؛ وقتی خداوند دو حکم متفاوت را می پذیرد، چرا ما احکام متفاوت ائمه را که نتیجه تأمل و علم و اجتهاد ایشان است، نپذیریم و با آنها نزاع کنیم؟ متأسفانه امروزه برخی افراد تفاوت در نظرات را بهانه ای برای دین گریزی قرار می دهند؛ حال آنکه این موضوع در تمام زمینه های علوم انسانی و حتی در بعضی زمینه های علوم تجربی هم دیده می شود.

۱- سنن نسایی، حدیث صحیح، مسند احمد ۱۷۷۷۴، صحیح بخاری ۷۳۵۲، سنن ابی داود ۳۵۷۴، صحیح مسلم ۱۷۱۶، سنن ابن ماجه

۲۳۱۴

۲- تفاوت و حکم مربوط به صحت صلاة التسيب یکی از مصادیق این مورد است. توضیح اینکه بسیاری از اهل علم، حدیث صلاة التسيب را در حدی نمی دانند که به آن استناد شود؛ لذا این نماز را مشروع نمی دانند و گروهی هم حدیث را پذیرفته اند و نماز مذکور را مشروع می دانند.

۳- در حکم باطل بودن روزه فردی که در طول روز حجامت می کند، قضیه این است که فقها در مورد حدیث آن نظرات متفاوتی داده اند.

۴- مانند تفسیر حدیثی که در موطای امام مالک آمده که پیامبر در مکتوبی که امر نمود برای عمرو بن حزم بنویسند، فرمود: «لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ». توضیح اینکه به نظر برخی از فقها منظور از قرآن، قرآنی آسمانی است که ملائکه پاک خدا آن را حمل می کنند. گروهی دیگر قرآن را قرآن های زمینی و مورد استفاده مردم و طاهر را کسی می دانند که غسل دارد.

۵- پیروان مذاهب با هم چگونه باید رفتار کنند؟

پیروان مذاهب اسلامی باید بدانند که همگی در کاروان ایمان هستند و تفاوت در آراء فقهی نباید قلب آنها را از هم دور کند. کافی است به همایش بزرگ و روح پرور حج بیندیشیم که چگونه همگی آنها در صف‌های بر از لطف و صفا در کنار هم نماز می‌خوانند و طواف و سعی و سایر اعمال را انجام می‌دهند. مگر نه این است که حاجیان نمایندگان تمام امت در آن عبادت پر از رمز و رازند؟ آیا در حج که نمونه‌ای زیبا از کل اسلام است، تفاوت مذهبی توانسته است صفوف حجاج را بر هم زند؟ از طرف دیگر، مگر نه این است که امت اسلامی سابقون در ایمان را مقربان می‌دانند؟ مگر امام اعظم به نظر بسیاری از اهل علم تابعی نیست و تابعین نسل دوم امت اسلامی نیستند؟ مگر منبع اصلی تمام فقها به خصوص ائمه اربعه در استنباط احکام، کتاب و سنت نیست؟ بنابراین ادله و ددها دلیل دیگر می‌توان با قاطعیت گفت که جایی برای اختلاف^۱ یا بزرگ‌نمایی اختلافات جزئی باقی نمی‌ماند.

پیروان مذاهب اسلامی باید بدانند که از کنگره آسمان آنها را ندا داده‌اند که:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا؛ همگی به ریسمان محکم الهی جنگ زبید و متفرق نشوید.

۶- اختلاف طبقاتی منظور از اختلاف طبقاتی چیست؟ و در این مورد چیست؟

منظور از اختلاف طبقاتی تفاوت اقشار مختلف مردم در محدوده رفاه است. در یک دسته‌بندی کلی انسان‌ها را از نظر برخورداری از رفاه می‌توان به سه دسته فقیر، متوسط و ثروتمند تقسیم کرد. در مورد اختلاف طبقاتی باید توجه کرد که ^۱ منظور از این است که معمولاً همراه با امر به صلوات به ادای زکات هم امر می‌کند و به قول مفسران، قرآن می‌خواهد رابطه انسان را با خدا به وسیله صلوات و رابطه مؤمن را با دیگران با زکات و عبادات مالی گرم و صمیمی کند. چنین دینی چگونه می‌تواند به انسان‌ها اجازه دهد به خاطر تفاوت طبقاتی با همدیگر تنازع و کشمکش کنند، یکدیگر را تحقیر کنند و یا به یکدیگر ستم روا دارند؟ راه پرهیز از اختلافی که ریشه در تفاوت طبقاتی دارد، تفکر به مفاهیم والای اسلامی در زمینه مساوی بودن قدر و منزلت مسلمانان است.

۱- راه پرهیز از اختلاف طبقاتی چیست؟

۱- کتاب: الفقه الإسلامي وأدلته (الشامل للأدلة الشرعية والآراء المذهبية وأهم النظريات الفقهية وتحقیق الأحادیث النبویة وتخریجها)

المؤلف: أ. د. وهبة بن مصطفى الزحيلي،

۲- به معنی نزاع و کشمکش نه تفاوت.

بیشتر از این

۷- اختلاف حزبی

معنی لغوی حزب (به مجموعه ای از مردم که حول عقیده ای جمع شده اند، حزب می گویند) در اصطلاح علم سیاست، به سازمان های سیاسی که در پی تأثیرگذاری بر حکومت اند، حزب گفته می شود (پیوستن به احزاب محاسنی دارد که از جمله آنها پشتیبانی اعضا از فرد و قوت یافتن فرد با پیوستن به جمع است).^۱ با وجود این نقطه قوت، پیوستن به حزب گاه خالی از اشکال نیست. یکی (از بلاهای پیوستن به حزب، تحزب به معنای منفی آن است) تحزب در معنای مثبت آن پیوستن به حزب است اما گاهی به دسته بندی انسان ها و ایجاد مرزبندی و برانگیزی در میان صفوف انسان ها و تعصب بیجا، گفته می شود (در این صورت فردی که دچار تحزب شده است؛ از دیگران دور می شود، نسبت به سایر انسان ها زاویه پیدا می کند و به شیوه ای صرفاً عاطفی و به دور از تعقل از افراد هم حزبی خود دفاع می کند. گاهی کار به جایی می رسد که اخوت اسلامی فراموش می شود و مفاهیم وسیع اسلامی در چارچوبی تنگ محصور می گردند و این مسئله ای است که دلسوزان امت از آن منع می کنند) امروزه امت اسلامی، احزاب و جناح های بزرگی دارد که پیوستن به آنها (اگر به اثبات خود و نفی دیگران تفسیر و تعبیر شود) در نهایت به محدوده اختلاف مذموم و ناپسند می رسد.

معنی لغوی حزب
۱- پیوستن به حزب
صحت؟
۲- تحزب
به چه مفهابت؟
توضیح دهید

حزب در لغت عربی
سیاسی
۲- آفات تحزب
صحت؟

در اینجا لازم است به برنامه های پیامبر ﷺ در مدینه توجه کرد. رسول مودت و رحمت در میان مهاجران و انصار مدینه پیمان برادری برقرار نمود و برای عاطفی کردن بیشتر این پیمان، آنها را، دو نفر دو نفر برادر اعلام کرد. این برنامه در تاریخ اسلام «اخاء» نامیده می شود.

(راه برخورد صحیح با آفات همسویی با احزاب این است که بدانیم ما به عنوان مسلمان مأموریم که در طول شبانه روز حداقل نه بار در تشهد به تمام مسلمانان سلام دهیم و این بدان معناست که تفاوت های حزبی هم نمی تواند تمسک مسلمانان به صراط مستقیم را به هم بزند. باید بدانیم که مصالح جمعی مسلمانان و اعتصام آنها به جبل خداوند، مقدم بر مصالح حزبی و گروهی است.)

۸
۹
سخن آخر درباره دوری از اختلاف:
(بسیاری از واژگان کلیدی اسلام حامل مفاهیم صلح، آرامش و نیکی کردن است.^۴ زندگی پرخیز

۱- اختلاف جنسیتی، صنفی و طبعی هم از دیگر انواع اختلاف است که توسط انسان ها موجب نزاع و کشمکش می شود.

۲- در جهان این تأثیرگذاری معمولاً از طریق نامزد کردن افرادی با دیدگاه های همسو با حزب برای به دست آوردن مسئولیت و مناصب سیاسی صورت می پذیرد.

۳- الکساندر دوما، شعار «یکی برای همه، همه برای یکی» را شعار گروه کوچکی از ننگ داران ذکر کرده است. امروزه به نظر می رسد که افراد امتیاز ملحق شدن به حزب را با این شعار بیان می کنند.

۴- واژگانی مثل اسلام، مسلم، ایمان، مؤمن، دارالسلام (سرای صلح و سلامتی یکی از نام های بهشت است).

حکمت عبادت
السلام علینا و علی
آباءنا
در نماز صحت؟

و برکت رسول الله ﷺ و آموزه‌های گهربار قرآن و سنت هم سرشار از مفاهیم دوستی، الفت، مهر، محبت و انس و اتحاد است. همه اینها نشان می‌دهند که هر کس دین اسلام را به گونه‌ای صحیح و همراه با اشراق درونی بفهمد، از تنازع، درگیری و اختلاف دوری می‌کند.

بیشتر بدانیم

در برابر اندیشه وحدت و اتحاد، اندیشه تفرقه افکنی و ایجاد چند دستگی قرار دارد. همگان جمله معروف «تفرقه بینداز و حکومت کن» را شنیده‌ایم. شاید باور این نکته چندان آسان نباشد که به‌رغم تصور بسیاری از افراد، این روش منحصرأ ابزار استثمار و استعمار برای سلطه‌گری بر ملت‌های عقب مانده و غارت آنهاست و به کارگیری آن قدمتی چندین هزارساله دارد. در قرآن کریم آمده است که «فرعون در زمین برتری جویی کرد و اهل آن را به گروه‌های مختلفی تقسیم نمود». این شاهد قرآنی، خود مؤید گفته بالاست که استفاده از ابزار تفرقه افکنی پیشینه‌ای به قدمت طغیان و برتری طلبی انسان و بهره‌کشی او از هم‌نوع خود دارد. با اندیشه کردن در این مسئله تاریخی، وحدت کلمه و اعتصام همگانی به ریسمان الهی و نیز مخالفت طاغوت‌ها با پیام آوران این دعوت آشکار می‌شود. مردمان یا هم کیش‌اند یا هم‌نوع، و باید به دنبال راهی برای همراهی و همیاری بود. دشمنان این را نمی‌خواهند و بذره‌های تفرقه را می‌پروراندند. فرومایه آن کس که ناخواسته در این کشتزار به بیگاری گرفته شده است؛ شیعه نام باشد یا مدعی «سنت». در سایه اخوت و برادری است که مصیبت‌ها آسان می‌شود. وحدت است که پویایی می‌آفریند. باید به قرآن بازگردیم و هویت گم‌گشته خویش را بازشناسیم. باید به ریسمان الهی چنگ زنیم و از ناملايمات هراسی به دل راه ندهیم که اگر خدا را باور کنیم و دل به آنچه در کتاب او آمده بسپاریم، نه سست خواهیم شد نه اندوهناک.

تکمیل کردن

درباره اوضاع نامناسب سیاه‌پوستان در جوامع غربی، به خصوص آمریکا، تحقیق کنید.

- ۱- با اندیشیدن درباره عبادت با شکوه حج، بنویسید که تعامل مسلمانان با هم (با وجود مذاهب و آراء مختلف فقهی) باید چگونه باشد؟
- ۲- آثار و نتایج زبان بار تفرقه چیست؟ چند مورد را نام ببرید.
- ۳- تفاوت های موجود میان اقوام و مذاهب در کشور را چگونه می توان به فرصتی برای اتحاد تبدیل کرد؟

۱- باید سر را از لطف رضا و به دور از بزرگ ناهم اختلافات جزئی با سر و تعامل مسلمانان در حج موجب نزدیک شدن ملوک بهم و دوری از تفرقه باشد.
و تفاوت در تحلیل ها و اگر از فتنه یک امر طبیعی است یا همگن مومن و مسلمانند و این تفاوت مورد تأیید کتاب خدا نیست چه بر تفرقه باشد.

۴- فراموش کردن اخوت اسلام - دامن زدن به تحریکات شیطان - سلب آرایش و آبش از مسلمان - گسترش قتل و کتار - تسلط مشرکان بر مسلمانان
ایجاد بطن رکنه دشمنان مسلمانان

۳- از این کتاب دریا به عنوان جهت الهم یاد کنیم در صدر ارتباط و آلت ب علوم دینی و فقهی از سایر مذاهب اسلام باشیم . به عنوان فرصت در جهت کتب دینی است اسلام را از آن استفا نکنیم . به تبادل نظر با سایر مذاهب بپردازیم .